

1982 MAR 9

Archívum Regni és a folytatás

244 **Az Országos Levéltár kincsei**

Számítógépes adatbázisok – Értékörzés filmtekerceken

Ma sem találunk méltóbb helyet nemzeti múltunk írásos kincseinek őrzésére. Odon Budavár északi csücskén, a Bécsi kapu mellett emelkedik a tiszteletet parancsoló, impozáns épület, homlokzatán az aranybetűs, mégis egyszerű, szűkszavú felirattal: Országos Levéltár. Kevesen járnak ki-be a míves faragású, robotstus tölgykapun, főleg korosabb, irattáskás, komoly férfiak. Bent – súlya van a csöndnek, ám célszerű nyugalmat kínál itt minden a letűnt korokra visszaillesztő kutatóknak.

Buzási János igazgatóhelyettes-től az intézmény múltjáról, mai mindennapi munkájáról és a jövőbeni fejlesztés kilátásairól érdeklődtünk. Az ősléváltár, mint kiderült, ugyanitt, a Várban volt, a mai Országház utcában. A helytartótanácsi épületben létesítették 1756-ban, s az ország nádora viselt gondot az Országos Levéltárára, amelyet akkor még latinosan Archivum Regninek emlegettek. A mai Országos Levéltár a millennium-kori tervek alapján, a század 10-es éveiben készült el, s 1924-ben költöztették át ide az Archivum Regni gyűjteményeit. Azóta igen sok tudományos-történeti értékkel gyarapodott a levéltár, szerencsére az építők jó előre gondoltak a fejlesztési igényekre, így mindmáig el tudták helyezni az újabb megszerzett relikviákat.

— *Erzékenyebb károk érték-e a levéltárat az utóbbi évtizedekben?*

— Sajnos, a Vár ostromakor értékes iratainkat szórták-pocsékolták szét a német megszállók, amikor a sebesülteknek okmányainkkal ágyaztak a pinceraktárakban. Aztán 1956 novemberében szinte teljesen kiégett az épület egyik szárnya. Külön szerencse, hogy a rendkívül értékes középkori gyűjteményeinkben nem esett nagyobb kár.

— *A felszabadulás utáni szerzeményeket mi jellemzi?*

— Különösen gazdag családi levéltári gyűjtemények kerültek birtokunkba az államosítások idején. Továbbá a minisztériumok, országos főhatóságok dokumentumai, nélkülözhetetlen forrásmunkák. Ezek természetesen állami tulajdonba kerültek. De igen sok értékes történeti dokumentumhoz jutottunk hozzá az úgynevezett letéti anyagok átvételével is. Ez esetekben a tulajdonjog a családoké, illetve az örökösöké, egyes személyeké maradt, de így egyúttal közkinccsé váltak. Itt megjegyzem: az Országos Levéltár – mint eddig – továbbra is vásárol családi és magángyűjteményekből származó, történeti értékű okmányokat, dokumentumokat, egyéb iratokat, leveleket. A családi levéltárak anyaga – köztük a Kossuth-családé, Klapka Györgyé, Damjanich Jánosé, Gábor Aroné, Bem Józsefé és például az Árva megyei Benyovszky családé, amelynek egyik tagja, Móricz, mint köztudott, Madagaszkár királya lett. Jelenleg négyezer folyóméternyi, polcokon, dobozokban, stb. elhelyezett irattömeget tesz ki. Levéltárunk teljes iratanyaga ennél sokkal több: összesen 33,5 kilométernyi az épületben raktározott, és nagyrészt már feldolgozott iratanyag. Ehhez jön még a filmtekerceken őrzött dokumentumtömeg. Egyrészt biztonsági okokból, másrészt az eredeti okmányok kímélése céljából sok értékes levéltári anyagunkról készítettünk hiteles fényképmásolatot. A tekercek 37 millió felvételt őriznek. Ennek jó része – mintegy 6–7 millió felvétel – a nálunk nem, csak külföldi gyűjteményekben található, igen értékes anyagokról készült, ezenkívül az 1895 (az állami anyakönyvezés kezdete) előtti idők egyházi anyakönyvi dokumentumait foglalja magában. A filmtekercek, értékörző funkcióját erősítettük azért, hogy a felvételek negatív másolati példányai-ból több milliónyit az ország

más vidékein helyeztünk biztonságba, „vastartalékként”.

— *Az eredeti levéltári iratálománnyal nem fenyegeti-e „az idők vasfoga”?*

— A régebben itt tárolt anyaggal nincs baj, sok viszont a gondunk az új szerzeményekkel: legtöbbször dohosan, penésszel fertőzött vagy egyéb károsodással érkezik. Itt rögtön fertőtleníti az anyagvédelmi osztály, majd munkába veszik őket a resaturátorok.

— *A gyűjtemények nyitottak-e a nem szakmabeliek számára?*

— Egy 1968. évi rendelet kötelez bennünket, hogy gyűjteményeinket szabadon látogathassák, használják az olyan érdeklődők, akiknek megfelelő felkészültségük van. Tehát nemcsak a tudományos kutatókat, hanem a kellő előképzettségű „dilettáns” kutatókat is szívesen fogadjuk.

— *Az anyagfeldolgozásban milyen korszerű eszközöket használnak?*

— Néhány éve elkezdtük a számítógépes feldolgozás előkészítését. Minthogy igen sok élőmunka szükséges hozzá, csakis a legfontosabb és leginkább használt adatokra, a legnagyobb adattömegeket ránk hagyományozó területekre korlátoztuk. A számítástechnikai feldolgozás két területen tesz különösen jó szolgálatot. Egyik a Mohács előtti koraszak adatainak rendezését, nyilvántartását segítő adatbázis, a másik pedig a feudalizmus kori összeírásokkal kapcsolatos adatbázis megteremtése. Ez utóbbi jó alapot adhat például egy történeti helységnévtár megszerkesztésére. A számítógépes feldolgozást – a memoriaegységekbe táplált adatok rendszerét – úgy tervezzük, hogy a gép megbízhatóan válaszolni tudjon majd a kutatóknak a téma részleteit érintő kérdésekre is. Mindez a következő évek munkaprogramjába tartozik.